

Сіверський, Володимир Степанович Дроб'язко, Петро Павлович Крайнев та ін.] ; за ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. — К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2002. — 672 с.

15. Советский энциклопедический словарь / [гл. ред. А. М. Прохоров]. — М. : Сов. энцикл., 1989. — 1632 с.
16. Титов В. В. Трансфер технологий [Электронный ресурс] / В. В. Титов. — Режим доступа: <http://www.metodolog.ru/00384/annot.htm>.

ТЕХНОЛОГИЯ КАК КЛЮЧЕВАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРЕДМЕТА ДОГОВОРА КОММЕРЧЕСКОЙ КОНЦЕССИИ

Гладкая Е. В.

Рассмотрены правовые особенности передачи технологии по договору франчайзинга, установлена принадлежность технологии к объектам интеллектуальной собственности, определены особенности оценки технологий как объекта договора франчайзинга.

Ключевые слова: инновации, инновационный продукт, технология, франчайзинг.

TECHNOLOGY AS A KEY OBJECT OF A COMMERCIAL CONCESSION AGREEMENT

Gladka O. V.

Legal features of technology transfer as franchisees were considered, technology belonging to the intellectual property has been set, features technology assessment as an object of a franchising agreement were determined.

Key words: innovations, innovative product, technology, franchising.

УДК 346.1 (477)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: ЗАВДАННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

А. І. Денисов, аспірант

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

На основі вітчизняного законодавства і наукових праць правників встановлено поняття «економічна безпека держави». Визначені ознаки й елементи

ти економічної безпеки України. Запропоновано законодавче закріплення основних функцій держави у сфері економічної безпеки.

Ключові слова: економічна безпека, функції держави, господарсько-правове забезпечення.

Постановка проблеми. Забезпечення економічної безпеки України є одним із головних завдань нашої держави. Для виконання цього завдання держава має створити необхідне господарсько-правове забезпечення. На жаль, зараз існують певні проблеми не тільки через відсутність такого забезпечення, але навіть і через недосконалість, а іноді й відсутність понятійного апарату. Відсутні визначені функції держави у цій сфері, що призводить до неможливості створення як загального програмного документа, що регулював би діяльність держави у сфері забезпечення економічної безпеки взагалі, так і документів, що регулювали б діяльність суб'єктів в окремих сферах відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему господарсько-правового забезпечення економічної безпеки держави вивчали Д. В. Задихайло, Д. Д. Задихайло, О. А. Олейникова, В. М. Пашков, Ю. І. Сизов та ін. Слід зазначити, що у науковій літературі відсутня одностайна думка стосовно поняття «економічна безпека», її функцій і елементів. Однак більшість дослідників проблеми одностайні у думці, що необхідне негайне реформування вітчизняного законодавства і створення єдиної визначеної стратегії із забезпечення економічної безпеки.

Формулювання цілей. Метою статті є з'ясування поняття економічної безпеки держави, її ознак та елементів, визначення основних функцій держави у сфері економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі відбувається стрімкий розвиток міжнародних економічних відносин. При цьому одним із головних завдань для України є забезпечення своїх національних економічних інтересів.

Під національними економічними інтересами слід розуміти сукупність об'єктивних економічних потреб незалежної країни, задоволення яких забезпечує ефективне функціонування та сталий розвиток її економічної системи, а через неї й економіки. Економічні інтереси є об'єктивним вираженням функціонування економічної сфери країни. Вони виступають як провідна складова системної сукупності національних інтересів, тому що економічна сфера є базовою.

Реалізація (захист) національних економічних інтересів дуже тісно пов'язана із забезпеченням економічної безпеки держави. Остання виступає як стан, за якого національні економічні інтереси захищені від внутрішніх

і зовнішніх загроз. По суті реалізація (захист) економічних інтересів і є змістом забезпечення економічної безпеки. Захист національних економічних інтересів є найважливішою функцією системи забезпечення безпеки економічної сфери.

Актуальність забезпечення економічної безпеки проголошена у Конституції, законах і підзаконних правових актах.

Проблемою є відсутність чіткого визначення поняття «економічна безпека», забезпечення якої є, відповідно до ст. 17 Конституції України, однією з найважливіших функцій держави. Таке визначення містилось у Концепції (основи державної політики) національної безпеки України. Так, економічна безпека визначалась як стан національної економіки і кредитно-фінансової системи, який дає можливість:

а) гарантувати економічний розвиток держави на підставі досягнень науково-технічного прогресу;

б) забезпечувати стійке функціонування своєї кредитно-грошової системи і задоволення потреб суспільства за несприятливих внутрішніх і зовнішніх умов.

Однак Концепція втратила чинність після прийняття Закону України «Про основи національної безпеки України». У цьому нормативно-правовому акті відсутнє визначення економічної безпеки.

Зі змісту ст. 6 цього Закону, де викладені пріоритети національних інтересів, можна зробити висновок, що під завданням економічної безпеки слід розуміти створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення, інтеграція України в європейський економічний простір; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України. Однак це лише тлумачення, прямого ж визначення у цій нормі немає.

Визначення економічної безпеки міститься у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р., де вказано, що економічна безпека — це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання. Однак ці рекомендації мають інформаційний, рекомендаційний, роз'яснювальний характер та не є обов'язковими. Крім того, це підзаконний нормативно-правовий акт, а не закон.

Отже, норма Конституція втрачає свій зміст, оскільки до кінця не зрозуміло, що таке економічна безпека і, відповідно, як її можна захищати.

Економічна безпека безпосередньо пов'язана з національною безпекою, оскільки є її частиною. Це комплексна система, бо економічна безпека складається з багатьох елементів: енергетичної, інноваційної, фінансової, продовольчої безпеки тощо.

У Законі України «Про основи національної безпеки України» міститься визначення національної безпеки. Відповідно до ст. 1 цього Закону національна безпека — захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам.

Це визначення є досить близьким до поняття економічної безпеки, але є значно ширшим.

Проблема вбачається і в тому, що Закон України «Про основи національної безпеки» є надто загальним і регулює не тільки економічну безпеку, а й соціальну, оборонну, духовну тощо. Існуючі в ньому норми, що стосуються економічної безпеки, недостатньо повно розкривають її зміст, не визначають її чітку структуру і залишають багато прогалин.

Крім того, в Україні відсутня загальновизнана та узгоджена академічною та політичною спільнотами економічна доктрина [3, с. 17]. І хоча окремі положення містяться в окремих актах, однак не існує єдиної доктрини, що мала б стати методологічною базою, в першу чергу для нормотворчості, трактування існуючих норм та формування державної економічної політики.

Про значні загрози національній економічній безпеці свідчить рейтинг Світового економічного форуму за 2013–2014 рр. Україна посідає 84 місце (із 148 досліджуваних економік), причому за останній рік вона перемістилась

на 11 місць. Це при тому, що ми посідаємо 38 місце за розмірами ринку, 43 — за рівнем вищої освіти і 57 — за рівнем середньої освіти.

Основними проблемами України, як зазначено у Звіті «Індекс глобальної конкурентоздатності у 2013–2014 роках», є низька конкурентоздатність товарів і послуг (124 місце) і незавершеність реформ у банківській і фінансовій галузях (117 місце) [1, с. 7].

Пропонується таке визначення економічної безпеки держави — це такий стан держави, за якого відбувається підтримка стабільного правового господарського порядку, забезпечується сталий розвиток національної економіки, забезпечується відновлення економічного розвитку і відсутні внутрішні і зовнішні загрози національній економіці.

У зв'язку з відсутністю законодавчого визначення поняття «економічна безпека», наразі відсутні й визначення її ознак. Тому пропонується визначити такі ознаки:

– стабільність. Одним з основних завдань держави для забезпечення економічної безпеки є забезпечення сталого економічного розвитку національної економіки. Крім того, держава має проводити реформування господарсько-правових відносин у сфері забезпечення економічної безпеки. Такі реформи теж мають бути стабільними — переслідувати одні цілі, бути послідовними. Крім того, бажано, щоб реформи не були занадто різкими, бо навіть реформаторська діяльність, що мала позитивні наслідки, може призвести до колапсу національної економіки, у разі непередбачуваності до неї населення і державних органів;

– розвиток. Будь-яка система, що не розвивається, буде знаходитись у занепаді. Тому необхідною складовою частиною забезпечення економічної безпеки є забезпечення розвитку як правового регулювання, так і господарських відносин;

– забезпечення безпеки. Безпосередньо вжиття заходів із прогнозування, виявлення і протидії як внутрішнім, так і зовнішнім негативним явищам;

– спрямованість на інтеграцію до міжнародної економічної системи. Українська держава у багатьох нормативних документах закріпила цю ознаку. Країна поставила на меті стати рівноправним учасником СОТ, увійти до Європейського економічного простору тощо. Лише інтеграція національної економіки до міжнародної економічної системи може забезпечити економічну безпеку держави. Діяльність у цій сфері полягає як у приведенні вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів, так і в модернізації економіки в цілому, щоб забезпечити її конкурентоздатність і виживання;

– системність. Економічна безпека існує як безпека всіх її елементів. Кожен елемент має свою специфіку і забезпечення його безпеки потребує у кожному випадку окремої стратегії.

У законодавстві й науці, на жаль, не існує чіткого розбиття на елементи економічної безпеки. Окремі елементи можна виділяти за галузями. Так, це є продовольча, енергетична, сировинна, екологічна, медична безпека тощо.

Іншим критерієм можна виділити компетенцію. Це економічна безпека, що забезпечується діяльністю Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів, окремими міністерствами, органами і посадовими особами місцевого самоврядування тощо.

За основу класифікації можна взяти і критерій властивостей конкретного виду безпеки. Так, це може бути забезпечення економічної безпеки шляхом здійснення заходів із підвищення конкурентоздатності, рівня інноваційності тощо.

Можливим є й поділ за наявністю законодавчого закріплення елементів. Так, існують елементи, що прямо закріплені у законодавстві (продовольча, енергетична безпека тощо). Однак існують елементи, які поки що не закріплені у законодавстві. Так, В. М. Пашков виділяє вітальну безпеку — спроможність системи охорони здоров'я забезпечувати реалізацію немайнового блага — права на здоров'я, у тому числі репродуктивного, як основи стабільності громадянського суспільства та конституційної основи правового господарського порядку в Україні, її здатність до сталого функціонування за будь-яких несприятливих умов, а також здатність держави до захисту національних інтересів у сфері охорони здоров'я від можливих загроз [8, с. 21]. Однак поняття вітальної безпеки не визначено законодавством і норми вітчизняного права прямо не регулюють відносини, пов'язані із забезпеченням саме вітальної безпеки (хоча й регулюють відносини, пов'язані з її складовими елементами — продовольчою, фармакологічною безпекою, безпекою у сфері товарів першої необхідності). Іншим прикладом є забезпечення економічного суверенітету. На жаль, ця категорія існує лише як доктрина. У жодному нормативно-правовому акті не закріплено його поняття.

Відсутнє також визначення функцій держави у цій сфері. У законодавстві можна виділити такі функції держави у сфері господарсько-правового регулювання:

1. Соціальна спрямованість — основним завданням держави є забезпечення добробуту народу України.

2. Забезпечення економічної, інформаційної, інноваційної, енергетичної безпеки держави.

Однак навіть ці функції містяться в різних нормах і не завжди чітко визначені. Це призводить до неправильного розуміння функцій держави у сфері забезпечення економічної безпеки органами державної влади, неможливості створення державної концепції забезпечення економічної безпеки і багатьох інших негативних наслідків.

Тому пропонується створити окрему норму, що закріплювала б усі функції держави у сфері економічної безпеки.

Важливим питанням залишається, які саме функції держави у названій сфері можна виокремити. Аналіз наукової літератури не дає однозначної відповіді на це питання. Однак вбачається перспективною позиція Д. Д. Задихайла, що виокремив функціональні завдання Кабінету Міністрів України в економічній сфері. Зазначені ним функції є ідентичними загальнодержавним.

Можна виокремити такі функції держави у сфері економічної безпеки:

- забезпечення національної економічної безпеки;
- підтримання стабільного правового господарського порядку;
- забезпечення сталого розвитку національної економіки на основі якісного підвищення рівня її конкурентоспроможності, інноваційності та екологізації;
- забезпечення відновлення економічного розвитку [5, с. 60].

Необхідним вбачається створення механізмів правового регулювання проблемних сфер. По-перше, необхідно дати законодавче визначення економічної безпеки. Життєво важливою є розробка спеціальної програми забезпечення як економічної безпеки в цілому, так і окремих її аспектів (енергетичної, іноваційної, продовольчої тощо). Необхідна правова регламентація всіх відносин у цій сфері.

Крім того, необхідним є або розширення повноважень існуючих органів державної влади, що здійснюють функції захисту економічної безпеки, або створення нового органу (органів) із широкими повноваженнями для здійснення цього завдання.

Оскільки економічна безпека є складовою частиною національної безпеки, то основні функції з її запровадження має здійснювати Президент та Кабінет Міністрів, а функції захисту — Служба безпеки України та інші органи.

Необхідно також систематизувати (наприклад, шляхом кодифікації) існуючі нормативні акти та доповнити нормативну базу шляхом прийняття нових актів для подолання існуючих прогалин і колізій у різних галузях економіки — інвестування, екологічності, енергетики тощо. Оскільки при існуючому становищі існує велика кількість невизначеностей, а більшість положень розкидані по різних нормативно-правових актах. Це різко знижує ефективність регулювання економічних відносин і відштовхує потенційних інвесторів.

Вважається за доцільне прийняти центральний нормативно-правовий акт, що чітко встановлював би правові засади захисту економічної безпеки, а також спеціальні закони, що регулювали б відносини в окремих сферах захисту економічної безпеки.

Висновки. Економічна безпека держави — це такий стан держави, за якого відбувається підтримка стабільного правового господарського порядку, забезпечується сталий розвиток національної економіки, відновлення економічного розвитку і відсутні внутрішні і зовнішні загрози національній економіці.

Зараз не існує чіткого законодавчого визначення як економічної безпеки взагалі, так і окремих її аспектів. Це призводить до неможливості створення загальнодержавного програмного документа, що регулював би діяльність органів держави у сфері забезпечення економічної безпеки і чітко визначав напрям розвитку держави у цьому напрямі. Також дуже слабким є механізм господарсько-правового забезпечення відносин у сфері економічної безпеки.

Щоб подолати існуючу проблему, доцільно створити єдину державну стратегію захисту економічної безпеки, а також розробити галузеві стратегії із забезпечення продовольчої, інноваційної, екологічної безпеки тощо. Крім того, необхідно внести зміни в існуючі нормативно-правові акти з метою подолання існуючих прогалин і колізій.

Необхідним вбачається створення нового єдиного нормативно-правового акта (наприклад, Закону України «Про засади економічної безпеки»), що чітко встановлював би правові засади захисту економічної безпеки, оскільки Закон України «Про основи національної безпеки» є надто загальним і регулює не тільки економічну безпеку, а й соціальну, оборонну, духовну тощо. Існуючі в ньому норми, що стосуються економічної безпеки, недостатньо повно розкривають її зміст, не визначають її чітку структуру і залишають багато прогалин. Крім того, недопустимим є стан, коли норми, що регулюють забезпечення національної економічної безпеки розкидані по багатьох нормативно-правових актах, як це відбувається зараз.

У новому Законі необхідно дати не тільки чітке визначення економічної безпеки, окреслити функції держави в цілому і функції окремих її органів, але й забезпечити регулювання відносин щодо встановлення імпортно-експортного балансу, надати державі більш широкий інструментарій для впливу на економічну обстановку (створити нові стимулюючі заходи і санкції, зробити більш гнучкою процедуру економічної інтервенції та державних закупівель не тільки в межах національного ринку, а й у міжнародному торговельному просторі), посилити антимонопольні механізми з метою недопущення монополізації вітчизняного ринку іноземними та українськими компаніями і холдингами тощо.

Доречно було б створити і систему спеціальних законів, що регулювали б відносини в окремих сферах економічної безпеки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. World economic forum. The Global Competitiveness Index 2013-2014: Country Profile Highlights [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_CountryHighlights_2013-2014.pdf.
2. Білоусов Є. М. Економічна безпека й інноваційний розвиток України (сучасні проблеми правового забезпечення) / Є. М. Білоусов // Правові проблеми переходу до інноваційної моделі економічного розвитку в Україні : зб. матеріалів наук.-практ. конф., 25 листоп. 2011 р. — Полтава : Фірма «Техсервіс», 2011. — С. 19–25.
3. Задихайло Д. В. Визначальні політико-правові чинники економічної стратегії держави / Д. В. Задихайло // Галузева економічна політика держави: проблеми правового забезпечення : монографія. — Х. : Юрайт, 2013. — Т. 1. — С. 10–53.
4. Задихайло Д. В. Процеси концентрації капіталу в економіці України (господарсько-правові позиції) / Д. В. Задихайло // Засоби та механізми господарсько-правового регулювання : монографія. — Х. : Юрайт, 2013. — Т. 3. — С. 8–45.
5. Задихайло Д. Д. Функції уряду України в економічній сфері: модернізація конституційно-правового забезпечення / Д. Д. Задихайло. — Х. : Юрайт, 2013. — 121 с.
6. Экономическая и национальная безопасность : учебник / под ред. Е. А. Олейникова. — М. : Экзамен, 2004. — 768 с.
7. Пашков В. М. Економічна політика держави на фармацевтичному ринку: проблеми господарсько-правового забезпечення / В. М. Пашков // Галузева економічна політика держави: проблеми правового забезпечення : монографія. — Х. : Юрайт, 2013. — Т. 1. — С. 54–140.
8. Пашков В. М. Господарсько-правова політика у сфері охорони здоров'я: проблеми вітальної безпеки : монографія / В. М. Пашков. — К. : Моріон, 2007. — 152 с.
9. Сизов Ю. И. Экономическая безопасность региона: регионализация, устойчивость бизнеса, стратегия / Ю. И. Сизов. — М. : Наука, 2004. — 154 с.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ГОСУДАРСТВА: ЗАДАЧИ ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

Денисов А. И.

На основе отечественного законодательства и научных трудов юристов установлено понятие «экономическая безопасность государства». Определены признаки и элементы экономической безопасности Украины. Предложено законодательное закрепление основных функций государства в сфере экономической безопасности.

Ключевые слова: *экономическая безопасность, функции государства, хозяйственно-правовое обеспечение.*

STATE ECONOMIC SECURITY: FULFILLING THE TASK OF ECONOMIC AND LEGAL SUPPORT

Denysov A. I.

On the basis of national legislation and scientific works of lawyers a notion «state economic security» was established. Characteristic features and elements of economic security in Ukraine were revealed. The research offers providing a legislative framework for key functions of the state within the sphere of economic security.

Key words: *economic security; functions of the state; economic and legal support.*

УДК 346.7:669:001.895

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

К. В. Плавшуда, аспірант

Національній юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Присвячено питанням господарсько-правового регулювання інноваційного розвитку в галузі металургійного виробництва України. Проаналізовано найголовніші нормативно-правові акти, за допомогою яких здійснюється управління інноваційними процесами як у металургійній промисловості, так і на більш масштабному рівні. Розглянуто найбільш новітні технології, які використовуються в металургійній промисловості України. Акцентовано увагу на недосконалості законодавства в цій сфері, вказано на його недоліки та звернуто увагу на відсутність державних програм щодо інноваційного розвитку саме в металургійній промисловості, що за сучасних умов є дуже великою прогалиною в праві.

Ключові слова: *інноваційний розвиток, новітні технології, державні програми.*

Постановка проблеми. Як відомо, металургійна промисловість є однією з основних рушійних сил української економіки. Зважаючи на той факт, що валютні надходження завдяки експорту металу до 117 країн світу складають більше 40 % від загальних валютних надходжень України, а на експорт по-